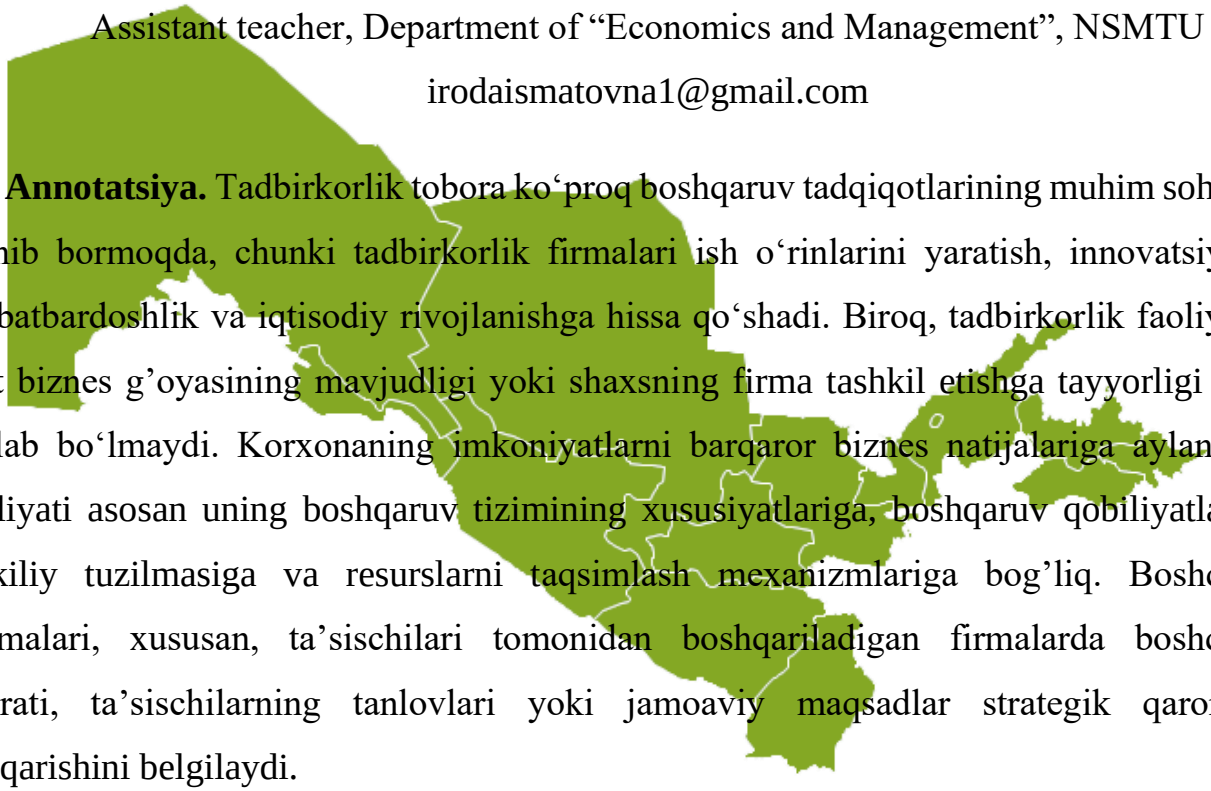
Qabul qilindi: 12-sentabr 2026-yil • Ma’qullandi: 18-sentabr 2026-yil • Nashr qilindi: 24-sentabr 2026-yil

TADBIRKORLIK KORXONALARIDA BOSHQARUV XUSUSIYATLARI VA BIZNES SAMARADORLIGI

To‘qmirzayeva Iroda Ismatovna
Assistant teacher, Department of “Economics and Management”, NSMTU
irodaismatovna1@gmail.com

Annotatsiya. Tadbirkorlik tobora ko‘proq boshqaruv tadqiqotlarining muhim sohasiga aylanib bormoqda, chunki tadbirkorlik firmalari ish o‘rinlarini yaratish, innovatsiyalar, raqobatbardoshlik va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo‘shadi. Biroq, tadbirkorlik faoliyatini faqat biznes g’oyasining mavjudligi yoki shaxsning firma tashkil etishga tayyorligi bilan izohlab bo‘lmaydi. Korxonaning imkoniyatlarni barqaror biznes natijalariga aylantirish qobiliyati asosan uning boshqaruv tizimining xususiyatlariga, boshqaruv qobiliyatlariga, tashkiliy tuzilmasiga va resurslarni taqsimlash mexanizmlariga bog’liq. Boshqaruv tuzilmalari, xususan, ta’sischilari tomonidan boshqariladigan firmalarda boshqaruv nazorati, ta’sischilarning tanlovlari yoki jamoaviy maqsadlar strategik qarorlarni boshqarishini belgilaydi.

Kalit so‘zlar: tadbirkorlik boshqaruvi, tadbirkorlik yo‘nalishi, biznes tuzilishi, boshqaruv, KO‘B, firma faoliyati

Tadbirkorlik korxonalarining boshqaruvi deganda odatda innovatsiya, tashabbuskorlik va hisoblangan tavakkalchilik orqali imkoniyatlarni izlaydigan tashkilotni boshqarish usuli sifatida tushuniladi. Shu bilan birga, firmalar o‘zlarining biznes tuzilmalarida farq qiladi. Bularga ta’sischilar, kengashlar va menejerlar o‘rtasida vakolatlarni taqsimlaydigan mulkchilik va boshqaruv tuzilmalari, shuningdek, hajmi, yoshi va sanoat turi kiradi. Tuzilma kim strategik tanlov qilishini, kimning manfaatlariga xizmat qilishini va menejerlar qancha ixtiyoriylikka ega ekanligini hal qiladi. Korxona boshqaruvi va tashkiliy dizayn

yo‘nalishlari asosan parallel ravishda rivojlanadi, shuning uchun xodimlar ba’zan boshqaruv xususiyatlarining turli tuzilmalarda qanday ishlashi haqida kam ma’lumotga ega bo‘lishadi.

Xususan, kichik va o‘rta korxonalar yirik tashkilotlardan farq qiladi, chunki mulkchilik va boshqaruv ko‘pincha bir xil shaxsda yoki menejerlarning kichik guruhida jamlangan. Natijada, boshqaruv qarorlari strategiya, tashkiliy rivojlanish, innovatsiyalar, moliyaviy ko‘rsatkichlar, mijozlar va yetkazib beruvchilar bilan munosabatlarga bevosita ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Kichik va o‘rta biznesning tashkiliy tuzilmalari bo‘yicha tadqiqotlar biznes muvaffaqiyatini aniqlashda boshqaruv, mulkchilik, tadbirkorlik xususiyatlari, tashkiliy tuzilma, innovatsiyalar, resurslar va tashqi muhit sharoitlarining ahamiyatini ta’kidlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, tadbirkorlik boshqaruvida samarali menejment birgina boshqaruv xususiyati bilan emas, balki proaktivlik, innovatsionlik, hisoblangan tavakkalchilik, strategik moslashuvchanlik, tadbirkorlik yetakchiligi, resurslarni samarali boshqarish, axborot va bilimlardan foydalanish, xodimlar mustaqilligi, o‘sishga yo‘naltirilganlik hamda dinamik boshqaruv salohiyatining o‘zaro uyg’unligi bilan belgilanadi. Ushbu xususiyatlar korxonaning tashqi muhitdagi o‘zgarishlarni erta aniqlashi, mavjud imkoniyatlarni baholashi, resurslarni ustuvor yo‘nalishlarga yo‘naltirishi va zarur hollarda tashkiliy tuzilma hamda biznes jarayonlarini qayta moslashtirishiga imkon beradi. Wiklund va Shepherd (2005) tadbirkorlik yo‘nalishining biznes samaradorligiga ta’siri resurslar va tashqi muhit dinamizmi bilan birgalikda namoyon bo‘lishini ko‘rsatgan. Teece (2016) esa tadbirkorlik menejmentini imkoniyatlarni aniqlash, ulardan foydalanish va tashkiliy o‘zgarishlarni amalga oshirish jarayonlari bilan bog‘laydi. Shu bilan birga, Nguyen va boshqalar (2021) tadbirkorlik yetakchiligining KO‘B samaradorligiga ta’siri jamoaviy ijodkorlik, dinamik imkoniyatlar va raqobatbardosh ustunlik kabi tashkiliy mexanizmlar orqali amalga oshishini tahliliy jihatdan ko‘rsatgan. Zaridis va Mousiolis (2014) esa KO‘Blarda tadbirkorning xususiyatlari, boshqaruv strategiyalari, resurslarni nazorat qilish, innovatsiya va tashkiliy tuzilmani biznes muvaffaqiyatini shakllantiruvchi muhim omillar sifatida ko‘rsatadi.

Umuman olganda, tadbirkorlik boshqaruvining samaradorligi alohida boshqaruv xususiyatlaridan ko‘ra, ularning yagona tizim sifatida uyg‘unlashib, korxonaning o‘zgaruvchan muhitga tez va asosli javob berish qobiliyatini shakllantirishiga bog‘liq. Moslashuvchan tuzilmalar, markazlashtirilmagan qarorlar qabul qilish, bilim almashish, xodimlarning avtonomiyasi va samarali resurslarni taqsimlash tadbirkorlik xatti-harakatlarini o‘lchanadigan tashkiliy natijalarga aylantirishga yordam beradi.

References

1. Nguyen, P. V., Huynh, H. T. N., Lam, L. N. H., Le, T. B., & Nguyen, N. H. X. (2021). The impact of entrepreneurial leadership on SMEs’ performance: The mediating effects of organizational factors. Heliyon, 7(6), e07326. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07326

2. Teece, D. J. (2016). Dynamic capabilities and entrepreneurial management in large organizations: Toward a theory of the (entrepreneurial) firm. European Economic Review, 86, 202–216. https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2015.11.006

3. Wiklund, J., & Shepherd, D. (2005). Entrepreneurial orientation and small business performance: A configurational approach. Journal of Business Venturing, 20(1), 71–91. https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2004.01.001

4. Zaridis, A. D., & Mousiolis, D. T. (2014). Entrepreneurship and SME’s organizational structure: Elements of a successful business. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 148, 463–467. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.066